

Türkiye’de Spor Medyasında Etik

Ethics In The Sports Media In Turkey

Selami ÖZSOY*, Yeşer ESKİCİOĞLU**

* Yrd. Doç. Dr. / **Öğr. Gör. Dr.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Özet

Bu araştırmada spor yazarlarının görüşleri doğrultusunda Türkiye’deki spor gazeteciliğinin etik anlayışı ve etik ilkelerin ihlalleri değerlendirilmiştir. Nitel araştırma tekniklerine göre araştırmacı tarafından seçilen mesleğinde 10 yıldan fazla deneyimi olan 8 spor yazarı ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Araştırmaya katılan spor yazarlarının görüşlerine göre, Türkiye’de spor medyasında en çok görülen etik ihlalleri şunlardır: Gerçek dışı haber yayınlamak, kulüp aidiyetiyle taraflı davranmak, spor branşları arasında dengesizlik, haber kaynaklarından maddi çıkar sağlamak, spor da şiddeti özendirici yayınlar yapmak, kişileri küçük düşürücü hakaret unsuru taşıyan ifadeler kullanmak. Spor medyası için meslek içinde bir ombudsmanlık sisteminin getirilmesi birçok olumsuzluğun kaynağında giderilmesi açısından yarar sağlayabilir.

Anahtar Sözcükler: Spor, Medya, Etik.

Abstract

This study assesses the ethical understanding inherent in sports journalism in Turkey and the violation of the ethical codes by analyzing the views of sports writers in this direction. Face to face interviews, prepared according to qualitative research techniques by using semi-structured interview forms, were done with 8 sports journalists with more than 10 years experience in their work who were selected by the researcher. According to the views of the sports journalists that took part in the research the ethical violations inherently seen in the sports media are as follows: publishing factitious news, behaving in a partial and biased manner in relation to the status of supporting certain clubs, imbalance among sport branches in the news, gaining financial advantage from the sources, publish and broadcast material that may encourage violence in sports and using verbally assaultive and insulting expressions that humiliate individuals. Using the ombudsman system in the profession may be beneficial in the sports media in terms of overcoming many drawbacks and problems.

Keywords: Sports, Media, Ethic

1. Giriş

Kökeni Latince "ethicus"a dayanan, Türkçe'ye "törebilim olarak" aktarılan "etik" için Türk Dil Kurumu sözlüğü "çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü" tanımını yapmaktadır. Etik, insanın kendi şahsına ve diğer insanların kişiliklerine karşı iyi davranması, iyiliğe varılması için kendini uymaya zorunlu hissettiği manevi ve ruhsal görevler ile bunlara ilişkin kurallar olarak da tanımlanabilir (Özgen 1994: 44). Etik, bir eylemi ahlaki açıdan iyi bir eylem yapan niteliksel durumu sormaktadır ve bu bağlamda ahlak, iyi, ödev, gereklilik, müsaade gibi kavramları ele almaktadır (Peiper 1999: 17).

Etiğin ilgisiz kaldığı insani davranış alanı yoktur. Gazetecilik de bu alanlardan biridir. Organize olmuş her meslekte etik kuralların amacı, meslek mensuplarının olumsuz davranışlar sergilemesinin önüne geçmektir. Bertrand'a göre medya etiği; neyin yapılması, neyin yapılmaması gerektiğini, hangi davranışın kabul edilebilir olduğunu belirleyen bir kurallar dizisidir. Genellikle yazılı olmayan geleneksel kurallar, meslek örgütleri tarafından yazılı hale getirilerek meslek mensuplarının bunlara uyması talep edilir (Bertrand 2004: 40). Doğruluk, dürüstlük, hakkaniyet, dengeli ve sorumlu habercilik gibi değerler, gazetecilik etiğinin temelini oluşturmaktadır (Çaplı 2002: 212). Gazeteciler için konulan kodlardan doğrudan yararlanan üç kesim vardır. Birincisi, gazetecilerin çalıştıkları gazete ve dergilerin okuyucularıdır. Haberlerin doğru, geçerli, objektif olmasını öngören hükümlerin, okuyucuları yönlendirmekten koruyup, kendi günlük kararlarını verirken bu haberlerdeki bilgilerden yararlanmalarını sağlayacağı düşünülebilir. İkinci olarak gazetecilerin haber malzemesi elde ettiği kaynak kişiler gelir. Üçüncü olarak da, gazetecinin araştırdığı hikâyeye konu olan kişiler söz konusudur (Harris 1998: 91).

Medyada en fazla etik ihlallerinin yaşandığı alt meslek dallarından biri olarak gösterilen spor medyasına yönelik eleştiriler her dönemde görülmektedir. Spor medyası, genel yayıncılık alanlarından biri olarak gazete, radyo, televizyon, internet gibi kitle iletişim araçlarıyla spor olaylarını okuyucuya aktarma işlevini yerine getirmektedir. Spor medyasında görev alan kişilerin etik ilkeler doğrultusunda hareket etmeleri beklenmekte ve yaşanan ihlallerin spor alanına yansımalarının

sonuçları birçok ülkede tartışılmaktadır. ABD’de yapılan bir araştırmada, spor gazeteciliği, basmakalıp ifadeler kullanmak, ev sahibi takım lehine yazmak, eleştirel yayınlarda isteksizlik, yıldız sporcuların resmini kesip biriktirenler için yayın yapmak, “avantaları” kabul etmek ve diğer tartışmalı etkinlikler için çekici ortam yaratmakla suçlanmaktadır (Garrison ve Salwen 1989).

Batı ülkelerinde spor medyasında etik ile ilgili çok sayıda kurallar dizisi mevcuttur. Spor gazeteciliğinin etik ilkeleri konusunda yapılan bir çalışmada (Wulfemeyer 1985), 1975 yılında ABD Spor Gazetecileri Birliği (APSE - Associated Press Sports Editors) tarafından yayınlanan spor gazeteciliğinin etik ilkeleri temel alınarak 10 maddelik ilkeler dizisi belirlenmiştir. Bunlar şöyle sıralanabilir:

- Bedavacılıktan kaçınmak
- İkinci bir işte çalışmamak
- İzinsiz bilgi ve haber almamak
- Haberden dolayı zarar gelmemesi için haber kaynaklarını gizli tutmak
- Kaynağın ifadelerini değiştirmeden kullanmak
- Özel hayatın gizliliğine sadık kalmak
- Spor olaylarının bahis oyunlarıyla ilgili yönlerini haber olarak kullanmamak
- Özel çıkar sahiplerinin mesleki olarak kendilerini etkilemesine izin vermemek
- Kendi inanç ve değerlerinin haberlerini etkilemesinden kaçınmak
- Kendisini bir şekilde etki altında bırakabilecek veya işiyle ilgili çatışma doğurabilecek amatör veya profesyonel sporlarla ilgili organizasyonların üyeliklerinden kaçınmak.

Associated Press Sports Editors (APSE) tarafından belirlenen ilkeler doğrultusunda gazetecilerin haberlerin toplanmasından yayınına kadar olan ulaşım giderlerinin (yemek, konaklama, iletişim donanımlarını kullanma gibi) gazete yönetimi tarafından ödenmesi tavsiye edilmektedir. Gazetecilerin, özellikle haber kaynaklarıyla olan ilişkilerde hediye konusunda hassas davranmalarını ve kabul etmemelerini öngörmektedir. Ancak bu ilkeler, spor kulüpleri ve diğer spor kurumlarından standart basın tercihlerini kapsayan bilet, park yeri ödemesi gibi destekleri içermemektedir. Gazetecilerin statülerini kullanarak akraba ve arkadaşlarına bilet alması uygun görülmemektedir. Yine spor gazetecileri iş dışı zamanlarda başka görevler almamalıdır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin Louisiana ve Maryland eyaletlerinde görev yapan 332 spor gazetecisi üzerinde yapılan bir araştırmada (Hardin 2005), gazetelerin spor bölümlerinde eğitim düzeyinin yükselmesine ihtiyaç olduğu ve gazetecilik standartlarının savunulması için çaba sarf edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu araştırmaya göre ABD'deki spor gazetecileri, müsabakalarla ilgili spor haberlerinde ev sahibi takımın lehine yazı yazılması fikrini % 59'luk oranla reddederken, % 39'luk dilim kabul etmiştir. "Ücretsiz bilet, seyahat ve telefon kartı alınması spor yazarlarının tarafsızlığını etkilemez" görüşünü spor gazetecilerinin % 53'ü reddederken % 43'ü "evet etkilemez" cevabını vermiştir. Editörlerin % 90'ı gazetelerin spor servisleriyle ilgili yazılı kurallar listesi olması gerektiğine inandığını belirterek, bu kodlara haber merkezi tarafından uyulması gerektiğini vurgulamıştır.

Diğer mesleklerden farklı olarak gazetecilik alanında kariyer yapmak için eğitim gerekliliği ve lisans veya sertifika zorunluluğu bulunmamaktadır. Aslında gazeteciler kendi bireysel çabalarıyla bir yerlere gelmektedir. Sonuç olarak her kurum etik ilkelere uyup uymamakta serbesttir. Çoğu zaman kurumlara bağlı kişiler kişisel vicdanları ve ahlaki değerleri ile karar vermektedir (Nichols ve v.d. 2002: 242).

Genel anlamda meslek ahlak ilkeleri, hukuk yasalarında yer almayan ancak mesleki etkinlik açısından önemli olan uygulamalarla ilgili yükümlülükleri ve kuralları içinde bulundurmaları nedeniyle meslek üyelerine rehberlik eden ancak bağlayıcılığı olmayan yapısal bir özelliğe sahiptir (Özgen 1998: 51).

Bertrand'a göre medyanın etik kuralları, çalışanların kendileri tarafından belirlenmelidir. Kendileri tarafından hazırlanmayan kurum tüzükleri veya davranış kuralları gazeteciler tarafından dikkate alınmamaktadır. Bu tür kural dizileri, üst düzey editörler ve gazetecilerin birlikte çalışması ile hazırlanmaktadır. Bu kuralların avantajı, sözleşmelere dâhil edilebilmeleri ve yaptırım gücü taşıyor olmalarıdır. Bunun dışında kabul edilen ulusal kurallar, Almanya'daki basın kanununda görüldüğü gibi gazeteciler ve medya sahipleri tarafından ortaklaşa geliştirilirler. Etik kurallar oluşturulurken medyayı dışarıdan izleyen uzmanlar ile medyanın hedef kitlesinin de görüşlerinin alınması gereklidir. Belirlenen etik kuralların, bütün gazeteciler hatta toplum tarafından kabul görmesi önem taşımaktadır (2004: 40).

Ancak medyada etik kodlar üzerinden bir arınma yaklaşımında bulunulmasına yönelik eleştiriler de mevcuttur. Harris'e göre kuralları ihlal edenler cezalandırılmazsa, şikâyetleri değerlendiren kurul yalnızca sözlü eleştiri yapmakla yetinirse, halkın etik kodlardan ne gibi kazancı olabilir? Kodlar, yüksek mesleki standartlara zaten bağlı olma alışkanlığı taşıyan kişilerin davranışlarını kontrol edebilir, ama aykırı insanları kontrol etmekte yetersiz kalacaktır. Sadece tıp ve hukuk gibi birkaç meslekte, mesleki kuruluşlar nihai bir yaptırım olarak kuralları ciddi biçimde ihlal edenleri meslek üyesi olmaktan çıkarıp çalışmalarına son vererek, davranış kurallarını zorunlu kılma gücüne sahiptirler. Bu mesleklerde böyle bir zorunluluk işleyebilmekte, çünkü bu alanlarda çalışabilmek için meslek birliğine üye olmak hukuki

bir zorunluluktur. Uymaları gereken bir davranış kodunda korunan ilkelere almayan aykırı gazetecilerle olan sorunları çözebilmek için gazetecilikte de benzer bir kayıt sisteminin uygulanması konusunda baskı yapılması mümkün değildir. Böyle bir sistem gazeteciliğe uygulanırsa tıp gibi mesleklerde bulunmayan bazı sakıncalar ortaya çıkabilir (Harris 1998: 92-93).

Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de medyada etik değerlerin uyulmasının sağlanması amacıyla Gazeteciler Cemiyeti, Basın Konseyi gibi meslek kuruluşları basın ahlak kuralları belirlemiş ve üyelerinin bunlara uymalarını istemiştir. Doğan Medya Grubu gibi bazı medya gruplarının da bünyesinde yer alan kuruluşlar için etik ilkeler belirlediği görülmektedir.

Spor olaylarını kitlelere aktaran spor medyası, zaman zaman etik değerlerin ihlali ile gündeme gelmektedir. Bu ihlaller, okuyucular ve haber kaynakları başta olmak üzere birçok kesimi olumsuz etkilemekte, ayrıca mesleğin saygınlığına da zarar vermektedir.

Bu araştırmanın amacı, literatür ve spor yazarlarının görüşleri doğrultusunda Türkiye’deki spor medyasında görülen etik ihlallerin ortaya konulması ve bunların yaşanmaması için yapılabileceklerin irdelenmesidir.

Tablo 1
Görüşme yapılan gazeteciler ve görüşmelerle ilgili bilgiler

	Mesleki Kıdem	Medya	Görev	Eğitim	Görüşme yeri, tarihi ve süresi
Katılımcı 1 (K1)	30 yıl	Gazete	Yazar	Lise	İstanbul, 15 Şubat 2008 50 dk.
Katılımcı 2 (K2)	45 yıl	Gazete	Yönetici (TSYD Yöneticisi)	Lise	İstanbul, 12 Şubat 2008 50 dk.
Katılımcı 3 (K3)	12 yıl	Gazete-Televizyon	Yazar-Yorumcu	Turizm Bölümü	İstanbul, 16 Şubat 2008 60 dk
Katılımcı 4 (K4)	35 yıl	Gazete	Yazar-Yorumcu	Gazetecilik Lisans	İstanbul, 15 Şubat 2008 50 dk
Katılımcı 5 (K5)	25 yıl	Gazete	Yönetici- Yazar (TSYD Yöneticisi)	Gazetecilik Lisans	İstanbul, 6 Ağustos 2008 50 dk
Katılımcı 6 (K6)	23 yıl	Gazete	Muhabir	Lise	İstanbul, 7 Ağustos 2008 40 dk.
Katılımcı 7 (K7)	30 yıl	Gazete	Yönetici	Lise	İstanbul, 7 Ağustos 2008 40 dk.
Katılımcı 8 (K8)	45 yıl	Gazete	Yönetici	Edebiyat Lisans	İstanbul 10 Ağustos 2008 50 dk.

Araştırmada nitel araştırma tekniklerine göre araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak araştırmacı tarafından seçilen mesleğinde 10 yıldan fazla deneyimi olan 8 spor yazarı ile görüşmeler yapılmıştır (Tablo 1). Yapılan görüşmeler, içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bunun için toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde organize edilmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım, 2004: 174-175). Görüşme kayıtları deşifre edildikten sonra veriler araştırmacılar ve spor yöneticiliği alanından bir akademisyen tarafından kodlanmıştır. Kodlar arasındaki ortak yönler belirlenerek temalar ortaya çıkarılmıştır. Elde edilen temalar, yorumlanarak değerlendirilmeler yapılmıştır. Geçerliliği arttırmak için spor yazarları ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler, doğrudan alıntılar şeklinde verilmiştir.

2. Bulgular ve Tartışma

Görüşme yapılan spor gazetecilerinin ifadelerinin çözümlenmesi sonucunda Türk spor medyasında görülen etik ihlalleri 6 başlık altında toplanmıştır.

2.1. Gerçek dışı haber

Dünyada ve Türkiye’de en çok talep edilen spor branşı olan futbolun hegemonyasındaki spor medyası, gazete sayfalarını ve televizyon haber bültenlerini her gün üç büyük kulübe ayırmakta, muhabirler zaman zaman editoryal baskılarla bu kulüplerle ilgili haber “üretme” yolunu seçmektedir. Özellikle yazılı spor basınında, televizyon ve internetin işlevinin artmasıyla gelişmelerin perde arkasının verilmesi amacıyla gerçek dışı haberlerde artış olduğu görülmektedir. Günümüzde gazeteler hızla gelişen bilişim teknolojilerinin sunduğu imkânlarla gazete ve dergileri hazırlarken, gerçek dışı haberlere kanıt oluşturacak görsel materyalleri de ustalıkla hazırlamaktadır. Özellikle transfer dönemlerinde bilgisayar ortamındaki fotoğraf düzenleme programlarıyla üzerinde değişiklik yapılmış fotoğraflar, “üretilen” haberlerle birlikte okuyucuya sunulmaktadır. Okurlarının çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu, çok sayfalı, çok ekli, ucuz, kolay okunan, yüzeysel, rahatlatıcı olması arzu edilen, oynayanlar için “iddaa” ve benzeri bahis ekleri veren spor gazetelerinde taraftarın gönlünü okşayacak nitelikte “pembe yalanlı” haberlerin sayısı oldukça fazladır.

Bazı medya yöneticileri, gazetelerin kimseye zararı dokunmayan gerçek dışı haberlerle yayınlanmasına yönelik görüşleri desteklemektedir. Sabah Gazetesi yazarı Hıncal Uluç, Hürriyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Ertuğrul Özkök’ün 2007 yılında Türkiye Spor Yazarları Derneği’nin geleneksel spor gazeteciliği seminerinde yaptığı konuşmadaki ifadelerini şöyle aktarmaktadır:

Şimdi arkadaşlar, yaptığımız medya işi.. Artık gazetecilik karşılamıyor. Bizim yaptığımız iş gazetecilik kavramı ile açıklanacak bir iş değil. Medya işinin iki yanı vardır. Sattığımız hayaller ve sattığımız fikirler. Bir de uç, sattığımız

haberler. Bunların hepsi bizim meşru çalışma alanımıza girer. Dolayısıyla transfer haberleri, tamam kaldıralım. Tutun ki, şurada karar aldı TSYD. Hep beraber, 'Kardeşim kaldıralım bu transfer haberlerini' Tamam da, kaldırırsak Türkiye daha mı iyi olacak. Daha az renkli mi olacak? Şunu dersiniz kabul, 'Yaa... Yapalım ama daha zekice yapalım. Çünkü biz hayal satmak zorundayız.' Spor hayal satmaktır biraz da. Kulüplere biraz moral satacaksınız (Sabah Gazetesi, 8.2.2007).

Gazetecilikte “Hayal satma”nın yeri olmadığını vurgulayan Hıncal Uluç, Ertuğrul Özkök’ün görüşlerini şöyle eleştirmektedir.

Haber pahalı. Çok iyi muhabir lazım... Oysa 'Salla gitsin' masa başında bedava...

Türkçesi bile olmayan 300 liralık adam yazar, günde 30 tane... Ucuz... Yetenek de gerektirmiyor. Ertuğrul'un istediği 'Hiç değilse zekice' özeni dahi yok. Kim daha çok, kim daha çabuk sallsa... Bin tane transfer haberi salla... İçlerinden biri altı ay sonra kazara tutarsa, hiç utanmadan, hiç sıklımadan, hiç yüzün kızarmadan kupür yayınla, 'Haberi ilk biz vermiştik. Haber bizden okunur' diye... Spor sayfalarında, ne fikir var, ne analiz, ne de haber var, Sevgili Ertuğrul. Sayfalar senin hoş gördüğün, izin verdiğin, teşvik ettiğin asparagasla, palavrayla dolu (Sabah Gazetesi, 8.2.2007).

İki gazetecinin spor gazeteciliğine farklı yaklaşımları, günümüzde medyada yaşanan değişimi de gözler önüne sermektedir. Okur beklentileriyle şekillenen ve dönüşmeye başlayan medya anlayışı, geleneksel etik değerleri zorlamaktadır. Toplum tarafından talep edilen ve motivasyon unsuru olarak görülen “pembe yalanlar içeren” haberlerin normal karşılandığı bir anlayışın, büyük kulüplerin hegemonyasındaki spor medyasında giderek daha da kabul göreceği söylenebilir.

K1, Türkiye’deki spor medyasının 3 büyük takım olarak adlandırılan Galatasaray, Fenerbahçe ve Beşiktaş ağırlık haberlerle sayfalarını ve televizyon programlarını doldurmasıyla birlikte, çalışma yöntemlerinin de gerçek dışı haberler için zemin yarattığını vurgularken şu eleştirileri yapmaktadır.

Gazeteyi hazırlayanlar sabahtan sayfaya yer ayırırlar. Fenerbahçe’ye mesela 1,5 sayfa. Bu olmamalı. Ne olmalı? Öğleyn haberler toplanmalı örneğin, eğer Malatyaşpor’da iyi bir haber varsa o konulmalı sayfaya. Bunun nedeni de gazete patronlarının işçi politikalarıdır. Az adam, çok iş prensibiyle çalışıyor. Gazetelerin üç tane muhabirleri var. Onlar da gidiyor, biri Fenerbahçe’de, biri Beşiktaş, biri Galatasaray’da duruyor. Ne verirse onlar o sayfaya konuyor. Merkezdekiler öğlen oldu hala sayfa boş ne veriyorsun diyorlar. O da biraz daha vakit verin diyor. Saat 14.00 olunca 'Fenerbahçe Ronaldinho’yu alıyor' diyor. Muhabirin o kadar üstüne gidince boş bırakacak halleri yok ya sayfayı.

Editörlerin ikincil kaynaklardan haber elde etme yolunu tercih ettikleri ve

görece daha kolay olan bu yolu izlerken gerçek dışı haberlerin de yer aldığı görülmektedir. Medyadaki ilginç gelişmeleri aktaran medyatava.com adlı internet sitesinde yer alan habere göre, gazeteci Bülent Timurlenk, şahsi "blogundan" sürekli haber izinsiz almakla suçladığı gazeteleri tuzağa düşürmek için hiç var olmayan bir olayı yayınlamış ve Hürriyet ile Haber Türk gazeteleri kontrol etmeden sayfaya koymuştur. Siteye göre gerçek dışı haber şöyledi:

Sinemada olay var: Barcelona-Real Madrid karşılaşması yaklaşık 16 bin kişi tarafından sinema salonlarında izlenirken, Barcelona'daki Kinopolis sinemasında tatsız bir olay yaşandı. Ronaldo'nun ilk yarıda kaçırdığı golden sonra Katalan taraftarlar arasında maç seyreden iki Real taraftarı "biraz fazla" heyecanlanınca salon karıştı. Real Madridli iki taraftar, rakiplerinin patlamış mısır ve kolalarına hedef olurken salonu terk etmek zorunda kaldılar (www.medyatava.com.tr).

K2'ye göre elektronik medyalar, gerçek dışı haberlerin artışında önemli bir etkidir:

İnternet çıktıktan sonra gazetecilik diye bir şey kalmadı. Gazetenin spor servisindeki muhabir hangi kulübe bakıyorsa sabah gelip kulüp sitelerine bakıp en az palavra hangisiyse onu alıyor, bir iki yere soruyor. Ama onu kafasına koyduğu şekilde okuyucuya sunuyor. Yalan haberi, kendi biliyor, müdürü biliyor, patron da biliyor. Haberi okuyanlar dört köşe olsun diye yazıyor. Yalan haber dediğimizde sadece gazeteciden kaynaklanmıyor. Spor kulübü yöneticisi gazeteciye ne yazarsan yaz diyor, ertesi gün de tekipt ediyor.

Spor medyasında gerçek dışı haberlerin yoğun olarak futbolcuların transfer dönemlerinde arttığı görülmektedir. Futbol liginin devre arasında ve yaz döneminde gazetelerin spor sayfalarındaki müsabakalarla ilgili haberler, yerini futbolcuların transfer haberlerine bırakmaktadır. Transfer haberlerinin yoğun olduğu dönemlerde futbolcularla ilgili çıkan söylentiler dahi gazetelerin muhabirleri tarafından haber haline getirilmektedir. Transfer dönemlerindeki gerçek dışı haberlerin, sözleşme fiyatlarını arttırma düşüncesindeki futbolcu ve menajerlerin manipülasyonu ile yapıldığı da bilinmektedir. Gazetelerde bu tür gerçek dışı haberlerin yer almasında muhabirlerin kulüplerden yeterince bilgi alamaması da bir faktör olarak düşünülebilir. Transfer dönemlerinde gazete ve televizyonların büyük kulüplerin taraftarlarını memnun etmek amacıyla şöhretli futbolcuların kulüplerle anlaşma yolunda olduğu şeklinde haberlere yoğunluk verdiği söylenebilir.

Spor gazetecisi Altan Tanrıku, spor kulübü yöneticilerinin transfer döneminde gerçekleri kamuoyundan sakladığını ve medyanın gereksiz yere suçlandığını ileri sürdüğü yazısında şu ifadeleri kullanmıştır:

Yoksa basın haklı mı? Ortega'nın, Hooijdonk'un, Anelka'nın transfer haberlerini basın toplantıları düzenleyerek yalanlamadı mı Aziz Yıldırım? Yoksa hayal miydi bu futbolcuların Fenerbahçe forması giymesi? "İlgilenmiyoruz"

diye defalarca açıklama yapmalarına rağmen Galatasaray’ın Revivo’yu, Balıç’ı, Tomas’ı alması, taraftar tepkisinden korktuğu için olmasın sakın. Bazıları için en kolay ihtimal medyanın yalancı olması değil mi? (Hürriyet, 3.2.2006).

Kulüp yöneticilerinin kimi zaman transfer edecekleri futbolcuları gizlemek için hedef şaşırtıcı açıklamalar yaptıkları da görülmektedir. K3, spor medyasının güvenilirliğinin azalmasına neden olan gerçek dışı haberler konusunda, gazetecinin en büyük haber kaynakları olan kulüp yöneticilerin de katkısı olduğunu şöyle anlatmaktadır.

O kadar hızlı dönüyor ki haber trafiği. Bir haber geliyor, “Hakan Şükür İtalya’ya gidiyor” şeklinde bir haber. Hakan’ı arıyorsunuz, “Abi var öyle bir teklif” diyor. Meneceri arıyorsunuz “Konuşuyoruz” diyor. Yöneticiji arıyorsun, “Ben duymadım bir sorayım” diyor. Sonra menajerle konuşup “Varmış öyle bir şey” diyor. Bu senin için bir habere dönüşüyor. Hâlbuki oyuncunun kaygısı kendi takımıyla yapacağı kontrata 100 bin dolar daha eklemek. Basın kullanılıyor bu noktada. Sen yazmasan öbür gazete yazmış olacak. Haberi atlamaş olacaksın. Olay doğru değilse burada yalancı konumuna düşüyorsun.

Spor gazeteciliği için kimileri “hızlı edebiyat yapmak” yakıştırmasını kullanmaktadır. Spor gazetecilerinin müsabakalarla ilgili haberleri baskıya yetiştirme telaşıyla çoğu zaman bazı haberleri gerçekliğini doğrulatamadan yayınladıkları bilinmektedir.

Haberde gerçeğin çarpıtılması konusunda vurgulanması gereken bir nokta da çarpıtmanın yalnızca muhabir üzerindeki zaman baskısından kaynaklanmadığıdır. Etik ilkelere uygun haber yapılması yalnızca muhabirin sorumluluğunda olan bir durum değildir. Muhabirden önce, spor basınında editoryal görev yapanların bu ilkelere uyması beklenir (Uzun 2004). Gazete veya televizyonların sporla ilgili birimlerinin sorumlularının da gerçek dışı haberlerin oluşmasında rolü olduğu vurgulanmaktadır. K4, gerçek dışı haberlerin gazetelerin spor servislerinin yapısından ve yöneticilerden kaynaklandığını şu sözlerle savunmaktadır:

Spor yazarlarının müdürleri şefleri ‘haber yapın da nasıl yaparsanız yapın’ diyor zaman zaman. Onun için özellikle transfer haberleri doğru olmayan haberler şeklindedir. Bu baskıyı o spor yazarına yaptıği için ona göre doğru olmayan bir haber yapıyor. Burada bir ikilem var. Ceza verilecekse bu cezayı kime vereceksiniz. Emri verene mi yoksa emri uygulayana mı?

2.2. Spor gazetecilerinin tarafsız olmamaları

Gazetecilerin görevlerini yerine getirirken taraf tutmamaları ve yansız haber yapmaları beklenir. Ancak spor medyasında gazete yönetimleri tiraj artırma düşüncesiyle spor sayfalarını kulüp renkleri altında köşe yazısı yazan yazarlara sayfalarını açması sonucu tarafsızlık kaygısı neredeyse gündemden kalkmıştır.

Okuyucudan geldiği varsayılan talebe dayalı olarak yürütülen "büyük kulüpler" orijinal haber anlayışı, tiraj veya reytingi yükseltirken aslında birçok olumsuzluğu da beraberinde getirmektedir. Bunlardan biri de spor medyasının ilgilendiği konu alanının daralmasıdır. K5, "kulüp yazarları" ile ilgili görüşlerini şöyle anlatıyor:

Kulüp yazarlığı kavramı zaman zaman amigoluğa kadar varıyor. İstenmeyen bazı sonuçlar da çıkıyor. Bir süre sonra o yazarlar sadece o kulüple ilgilendikleri için o kulübün avukatlığına soyunuyorlar, o kulübün sözcüsü gibi davranmaya başlıyorlar. Bu da tribünleri olumsuz etkileyip yanlış yerlere sürüklenmesine neden oluyor.

K4, spor medyasında tarafsızlığın son yıllarda çok değer verilmeyen bir kavram haline getirildiğini belirterek, şu örneği veriyor:

Her insanın bir spor kulübüne üye olma hakkı var. Ancak kulübün rengiyle köşesinde yazı yazmak etik değildir. Bir partinin üyesini bakan yapıyorsunuz, adalet bakanı oluyor, spor bakanı oluyor. O kişi görevini tarafsız olarak yapıyor. Spor yazarı da tarafsızlığını koruduğu sürece etik.

Günümüzdeki mevcut yapıda büyük kulüp ve medya ekseninde çift yönlü bir ilişki söz konusudur. Spor muhabirleri, daha fazla bilgi elde etmek için sporcu, sponsor, yönetici, teknik adam gibi haber kaynaklarını daha yakından tanımak zorundadır. Daha yakından tanıdıkları kişilere karşı ise eleştirel bakmaları, o kişiler hakkında tarafsız habercilik yapmaları zorlaşmaktadır.

Spor medyası, tiraj ve reyting kaygısıyla kulüplere angaje olurken, kulüp yöneticileri de medyanın bu yoğun ilgisinden aldığı güçle spor gazetecileri üzerinde zaman zaman baskı kurmaktadır. K8, kulüp yöneticilerinin de kulüp muhabirlerini etki altında bıraktığını vurgulamaktadır.

Etik meselesinde en önemli baskı maalesef kulüplerden gelmektedir. Başkan veya yönetici diyor ki, "bir daha böyle yazmazsan seni bir daha kulübe sokmam." Sokmazsa gazetenin spor servisi yöneticisi ona kızar, genel yayın müdürü de görevden alır.

K2 de gazetelerin spor servislerinin yöneticilerinin kulüplere bağımlı bir tavır içinde olduklarını belirtmektedir.

Kulüp muhabirleri, kulüp yöneticilerinin esiri gibidir. Diyelim ki gazeteci bir haber yakalıyor, kulüpte bir yolsuzluk var. Yazamıyor ki. Bir kere gazetenin spor servisi müdürü engel olur. Kulüp muhabirliği çok zordur.

ABD'nin Irak'a müdahalesi sırasında Amerikan zırhlı araçlarıyla gittikleri yerlerden işgal kuvvetlerinin istediği şekilde haber geçen gazeteciler için kullanılan ve buradan dilimize giren "iliştirilmiş (embedded) gazetecilik" kavramı günümüzde kulüp yöneticilerin sağladığı imkanlarla sipariş haber üreten spor gazetecilerine de

yakıştırılmaktadır. Spor yazarı Coşkun Türk, verdiği örnekte Fenerbahçe takımının taraftarı olduğu bilenen ve Hürriyet gazetesinde spor bölümünün koordinatörlüğünü yürüten Ercan Saatçi tarafından yazılan, Fenerbahçeli futbolcu Alex ile eski futbolcu Lefter’in bir araya getirildiği röportajın, “iliştirilmiş gazetecilik”e en iyi örneklerden biri olduğunu kaydetmektedir.

Fenerbahçe Başkanı Aziz Yıldırım’ın onayı alındıktan sonra, Büyükaada’ya Fenerbahçe Kulübü yöneticisi Ömer Temelli’nin yatıyla giden Hürriyet’in iliştirilmiş gazetecileri son dönemde spor basınında yer alan en önemli “özel iş”e imza attılar (www.ataryemez.com, 27.9.2009).

Yaşanan bu olumsuzlukların, spor medyasının ticari kaygılar doğrultusunda genelde futbol, özelde üç büyük kulüp alanına sıkışmış olmasından kaynaklandığını söylemek mümkündür.

2.3. Spor medyasında branşlar arasındaki dengesizlik

Dünyanın birçok yerinde olduğu gibi futbol, Türkiye’de de en çok sevilen spor dalıdır. Bir top ve düz bir alan bulunmasının oynamak için yeterli olduğu tek takım sporu olan futbol dünya üstünde milyonlarca kişinin ilgisini çekmekte, izlemekte ve konuşmaktadır. İnsanların günlük hayatın realitesinden kaçıp aynı düzlemde buluştukları bir kaçış noktası işlevi gören futbol, medya tarafından yeniden üretilerek popülaritesi arttırılmaktadır. Futbolun kurduğu bu hegemonyadan ötürü medyada yer bulamayan diğer spor branşlarıyla ilgilenenlerin zaman zaman tepki gösterdikleri görülmektedir.

Uzun yıllar gazetelerde voleybol branşına yönelik muhabirlik ve yazarlık yapan K6, spor medyasındaki branşlar arasındaki dengesizliği şöyle ifade etmektedir.

Ülkemizin geri kalmışlığının yansıması spor basınına da vuruyor. Spor basını demek yanlış, futbol basını var. Futbol adeta kusar hale geldim. 100 bini aşkın voleybolcu var. Voleybolcuların hepsi sayfada kendilerini görmek istiyorlar. Voleybol çok az yer alıyor gazetelerde. Takım sporları olarak baktığınız zaman Türkiye’de en başarılı spor voleybol. Sen halka ne verersen halk alır bunu. Ama sen 9 sütun futbol verersen futbol alır. Fransa’da L’Equipe gazetesi tam sayfa bisiklet fotoğrafı koyuyor. Burada aynı şeyi yaptığınızda anında kovarlar adamı.

Milliyet Gazetesi spor yazarı Cemal Ersen, son dönemde televizyondaki spor programlarının futbolun hegemonyasına girdiğini, hatta isimlerinin dahi “spor”dan “futbol”a döndüğünü vurguladığı yazısında şu ifadelere yer vermektedir.

Basketbol konuşan yok. Atletizmi, halteri, yüzmeyi, voleybolu, güreşi yorumlayan da ha keza. Uzaktan kumandayı eline alıyorsan ya futbol izleyeceksin, ya futbol. “Efendim, arz talep meselesi”, “Halkımız istiyor”, “Biz değil, reytingler söylüyor.” Sevsinler reytinglerinizi. Futbol bir yana, 60 kusura spor dalı öteki tarafa. Yakında spor gazeteciliğinin ismi de cismi de değişirse şaşırma-

yalım (Milliyet, 15.8.2009).

2.4. Spor yazarlarının haber kaynaklarından maddi çıkar sağlamaları

Batı basınında ahlak kavramı içinde en çok tartışılan ve kuralları geliştirilen konulardan biri, gazetecilerin meslekleri dolayısıyla ulaştıkları bedava imkanlar ve armağanlar konusudur. ABD’de bu konu oldukça sert kurallara bağlanmış ve sorunlar büyük ölçüde azalmıştır. 1970’li yıllardan önce gazetecilerin haber kaynaklarından yeni yıl armağanı almaları, tiyatro, stadyum gibi yerlere ücretsiz girmeleri, siyasetçilerin kampanyalarını onlarla birlikte bindikleri ulaşım araçlarına ve kaldıkları konaklama yerlerine ücret ödemeksizin girmeleri, haber kaynaklarının yemek davetlerine konuk olmaları yaygındı. 1950’li yıllarda ABD’de gazeteler yeni yıl kutlamaları sırasında birer armağan dükkânına dönüşürdü. Bugün ABD’de halkla ilişkiler büroları artık gazetecilere armağan gönderilmeyeceğini öğrenmiş durumdadır. Washington Post gazetesine yollanan armağanlar, kapıdan içeri sokulmadan geri gönderilmektedir (Alemdar 1990: 35-36).

Türkiye’de gazetecilerinin gelir ortalamasının yüksek olmadığı bilinmektedir. Devlet, basın kartı uygulaması ile gazetecilerin görevlerini yaparken ulaşım gibi kamu hizmetlerinden ücretsiz ya da indirimli yararlanmalarını sağlamış, birçok yerin girişlerine ücret muafiyeti getirmiştir. Özelleştirme politikalarıyla birlikte basın mensuplarına tanınan ayrıcalıklar kısmen kaldırılrsa da spor gazetecileri spor müsabakalarına akreditasyonla ücretsiz olarak girip görev yapabilmektedir.

Spor gazetecileri, görevlerini yerine getirirken iş adamları ve sermaye sahiplerinden oluşan futbol kulüplerinin yöneticileri ve futbolcularla yakın diyalog kurmakta, bazen bu yakınlığın maddi çıkar ilişkisi boyutu kazandığı görülmektedir. Kimi zaman kulüpten maaş alan, futbolcu simsarlığı yapan muhabirlerin söylentileri dolaşmaktadır. K3, gazetecilerin mesleklerini icra ederken haber kaynaklarından çıkar sağlamaları için müsait bir ortamın bulunduğunu şöyle vurgulamaktadır.

Trafik polisi rüşvet yiyorsa bir ülkede gazeteci de yiyor olabilir. İnsanların kafasını çelmek çok kolay. Bin-binbeş yüz liraya çalışan büyük takımlardan birinin muhabirine bir yönetici, al şu 50 bin doları. bizim takım hakkında olumsuz yazma dese, gazetecinin aklı çelişebilir.

Türkiye’de spor gazeteciliği alanında çalışanların mesleklerinden menfaat sağlamasıyla ilgili söylentilerin olduğunu K7 şöyle dile getirmektedir.

Bu tip olumsuzlar maalesef yaşanmaktadır. Dedikodu gazetesi ve etrafımızdaki söylentiler, bahsettiğiniz bu acı olayın içimizde her geçen gün yara açan şekilde yükselmesi bizleri son derece rahatsız etmektedir.

2.5. Sporda şiddeti özendirici yayınlar yapılması

İdealist yaklaşımla spor ile yan yana gelmemesi gereken bir kavram varsa o

da şiddet olmalıdır. Ancak spor literatüründe bu iki kavramın yaşanan olaylar nedeniyle sıkça yan yana kullanılması, sporun imajını olumsuz yönde etkilemektedir. Artık aileler, çocuklarını futbol müsabakalarını izlemeye göndermemenin yollarını aramaktadır.

Yapılan bir araştırmaya göre seyirci saldırganlığına etki eden davranışlar sıralamasında ilk sırayı “kulüp, takım ve futbolcular hakkında kışkırtıcı açıklama ve yazılar” (%80. 4) almaktadır. Bunu sırasıyla “doğrudan seyircileri hedef alan kışkırtıcı açıklama ve yazılar” (%79.5), “oyunacak müsabakanın öneminin abartılması” (%73. 9), “tarafsız görünen köşe yazarlarının taraflı davranarak aleyhte kamuoyu oluşturmaları” (%71. 1) takip etmektedir (Özmeden, 2006).

Spor sahalarında görülen şiddet olayları ile medyanın yayınları arasında bağ konusunda farklı yaklaşımlar da olsa, spor kulübü yöneticilerinin demeçlerini abartarak yayınlayan medyanın öfkeyi yayma ve arttırma anlamında bir rol oynadığı görülmektedir.

K7’ye göre spor servisi yöneticileri, yöneticilerin haberlerini sayfaya koyarken belli bir süzgeçten geçirmelidir.

Medya spordaki şiddeti körüklemekten vazgeçmeli. Herhangi bir kulüp yöneticisinin ya da başkanın bir diğer mevkidaşına karşı iddialı, tribünleri harekete geçirici, camiyayı rencide edici haberlerine yer vermemeleri lazım. Böyle bir röportaj yapılsa da, böyle bir yazı unsuru gündeme gelse bile bunları göz ardı ederek yazıyı deşifre ettikten sonra bu cümleleri temizleyerek yayına vermeli.

Farklı görüşler yer alsa da dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye’de de medyanın şiddet üzerinde etkili olduğu kabul görmüş ve kanuna kadar girmiştir. Türkiye’de spor müsabakalarındaki şiddeti önlemek amacıyla 2004 yılında çıkarılan Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun’da medyaya yönelik düzenlemeler de yer almaktadır. Kanununun 16. maddesinde spor sahalarındaki şiddetin önlenmesi için medyaya getirilen sınırlamalar şöyle ifade edilmiştir:

“Basın ve yayın organları; söz, yazı veya davranışlarla spor kulüplerini, taraftarlarını, spor adamlarını şiddete, kulüpler arası husumete veya suça teşvik edici eylem ve davranışlarda bulunamaz, eleştiri amacı dışında aşağılayıcı yorum veya haber yayınlamaz.”

Çıkarılan kanunda yer alan yaptırımların uygulandığıyla ilgili bilinen bir örneğe bugüne kadar rastlanmadıysa da spor gazetecileri arasında böyle bir kanunun olması tedirginlik yaratmıştır. TSYD Başkan Yardımcısı Faik Gürses, spor gazetecilerinin yazılarından veya sözlerinden dolayı para veya hapis yatma cezasıyla karşı karşıya bulunduğunu belirterek şunları kaydetmektedir.

"Artık başta televizyonlar olmak üzere her yerde kim ne konuştuğu, ne yazdığını bilecek. Bilmiyorsa haddi bildirilecek. Hem de bu çok can yakıcı şekilde yapılacak. Artık papuç pahalı. Yazılacak her yorum, konuşulacak her lafın nereye gittiği tartışılacak. Tartışılmayacaksa o arkadaşlarla yollar ayrılacak. Bizim dünyamızda artık böyleleri barındırılmayacak" (www.tsyd.org.tr).

2.6. Kişileri küçük düşürücü ve hakaret unsuru taşıyan ifadeler kullanmak

Medyanın genelinde görülen haber ve yorumlarda konu edilen kişilere yönelik küçük düşürücü ve hakaret unsuru taşıyan ifadelerin kullanılması, spor medyasında da sıklıkla yaşanan bir olumsuzluktur. Yazarlar arasında yaşanan polemiklerin zaman zaman hakaret içeren ifadelerle yapılması spor gazeteciliği mesleğinin saygınlığının azalmasından başka bir sonuç doğurmamaktadır. Bunun dışında köşe yazılarında sporcu, teknik adam ve spor yöneticilerine yönelik yapılan eleştirilerde düzensiz üslup ve kişilik haklarına yönelik saldırılar zaman zaman görülen olumsuzluklardandır.

Gazeteciler çalışma hayatları boyunca sürekli olarak onur kırıcı yayın ve mahremiyete saldırıda bulunma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Çoğu hatalar dikkatsizlik, güvenilmez kaynaklar veya gerçekleri kontrol etmekteki başarısızlık yüzünden yapılmaktadır (Nichols v.d. 2002: 241). Günlük hızlı haber akışı içinde bazı haberlerinin yeterince kontrol edilemeden yayına verilmesi zorunluluğu olumsuz sonuçları da beraberinde getirmektedir.

K7'ye göre gazetecilerin birbirleriyle olan çekişmeleri medyanın genel bir sorunu olarak durmaktadır.

Artık okuyucular köşe yazarlarını birbirlerine hakaretinden başka bir şey okuyamaz hale geldi. Spor haberlerini, ekonomi haberlerini, sosyalleşme konusunda Türkiye'nin ihtiyacı olan haberleri azınlıkta verebilen bir takım gazeteler kaldı.

Türkiye'deki spor medyasının etik anlayışını yurt dışındaki örnekler ile karşılaştıran K3 ise spor medyasına bu konuda haksızlık yapıldığını savunmaktadır.

Bizde ahlaksız başlıklar atıldığı söyleniyor. Ama ben Bild'de atılmış iğrenç başlıkları Türkiye'de görmedim. Kendi oyuncularına "Aptalsınız" diye başlık atarlar. Türkiye'de yapmayacağımız bir şey. Frankfurter Allemande'de derli toplu bir yazı okursunuz ama içerdeki eleştiri Bild'in yaptığından daha serttir.

2.7. Etik ihlallere karşı uygulamalar

Türkiye Spor Yazarları Derneği, yayınlandığı bildirilerle mesleği ilgilendiren konularda görüşlerini açıklamakta, gerektiğinde kınamada bulunmaktadır. TSYD, yayınladığı bir bildiriye meslek etiğine yakışmayan söz ve davranışlarda bulunan spor gazetecileri için uygulanacak yaptırımları "Spor karşılaşmalarına giriş kartlarının iptali, ulusal ve uluslararası nitelikteki maçlarla ilgili akreditasyonların yapıl-

mayışı, TSYD’nin etkinlik alanı içindeki hizmetlerden yararlandırmama...” şeklinde sıralamıştır (Medyatlet 2001).

Bu ilkeleri hayata geçirmeye çalışan Türkiye Spor Yazarları Derneği, kendisine üye olmayanlara karşı herhangi bir yaptırımda bulunamamaktadır. Müzik gibi farklı bir alandan spor yazarlığına geçen ve bir dönem Hürriyet Gazetesi’nde spor bölümünün koordinatörlüğünü üstlenen Ercan Saatçi, taraflı davrandığı gerekçeyle spor gazetecilerinin bir kısmından tepki görmüştür. Tepkiler üzerine TSYD tarafından bir açıklama yapılmış ve açıklamada şu ifadelere yer verilmiştir.

Ercan Saatçi TSYD üyesi değildir. Bunun için kendisine herhangi bir yaptırım uygulama imkânına sahip değildir. TSYD daha önce Ercan Saatçi’yi spor gazetecisi olarak da görmediğini bildirmiş, buna karşın bir büyük gazetenin spor sayfasında yazma şansını bulmasının önemini vurgulayıp bunu meslek ilkelerine uygun biçimde değerlendirme uyarı ve önerisinde bulunmuştur (tsyd.org.tr).

TSYD, bünyesinde bulunan disiplin kurulu aracılığıyla etik ihlallerde bulunan spor gazetecilerine uyarı cezaları vermekte ve kamuoyuna açıklamaktadır. TSYD üyesi Cengiz Tokgöz’e verilen açık uyarı cezası, 7.10.2009 tarihinde internet sitesindeki açıklamayla duyurulmuştur (www.tsyd.org.tr).

Etik ihlallerde bulunan meslek üyelerine karşı bir sivil toplum örgütü olan TSYD’nin etkin bir yaptırımı olmadığı gibi cezai yaklaşımların da geçim derinde olan spor gazetecileri için düşünülmemeyeceğini K4 şöyle ifade etmektedir.

Ceza vermekle bu işlerin çözüleceğine inanmıyorum. Bu konuda bilgilendirmek önemlidir. En önemlisi ekmek parasıdır. Ekmek parası her şeyin önündedir.

Uyarı tarzındaki açıklamalar spor gazetecilerinin toplum içindeki saygınlığına yönelik olarak algılandığından sınırlı bir etkiye sahip olduğu kabul edilse bile caydırıcı değildir. TSYD dışında Türkiye’de basın etik açıdan denetlemek üzere kurulan bir sivil toplum örgütü olan Basın Konseyi, kendisine üye olan basın kuruluşları için etik ilkelerin ihlali durumunda uyarı ve kinama **cezaları** verdiğini duyurmaktadır. Ancak bunların ne kadar etkili olduğu konusunda tartışmalar söz konusudur.

Türkiye Spor Yazarları Derneği’nin meslekteki olumsuzlukları önlemek amacıyla çoğunlukla spor müsabakalarına giriş akreditasyonu vermeme yaptırımını kullanmaktadır. TSYD yöneticisi K5, derneğin yaptırım uygulamalarını şöyle sıralamaktadır.

UEFA kurallarına göre foto muhabirleri belli çizgiler ardında görev yapacak, bunları aksattığı zaman birinci aksatmasında uyarı gönderiyoruz, ikinci aksatmasında tıpkı sarı veya kırmızı kart gören futbolcu gibi iki maça girememe cezası veriyoruz. Akredite etmiyoruz. Ayrıca basın tribününde teza-

hürat yapılmasını önlemeye çalışıyoruz. Bunu yapan arkadaşları önce uyarıp, sonra onlara da belli cezalar veriyoruz. Basın tribünün mümkün olduğu kadar objektif kalması gerektiğine inanıyoruz. Siz basın tribününde hakeme bağırırsanız, bunu gören diğer taraftarların "Basın da taraflı" gibi yorum yapılmasına veya ortamın elektriklenmesine yol açabilirsiniz. Bunların önüne geçmeye çalışıyoruz. Basın tribünlerine artık taraftarı olduğu takımın kaşkoluyla gelinmesini yasakladık. Sezon başında bu yana 55 arkadaşımız ceza aldı. Uyarılar değil, alınan cezaları söylüyorum.

TSYD bünyesinde spor medyasına danışmanlık görevi üstlenmesi amacıyla 2006 yılında mesleğin tecrübeli isimlerinden oluşan bir etik kurul oluşturulmuştur. Mesleğin etik değerlerinin savunulması adına önemli bir adım olarak değerlendirilen etik kurulun da tavsiye kararı alma niteliğinin dışında güçlü bir etkisinin olmayacağı söylenebilir. Etik kurul başkanlığını yürüten K4 de 2006'dan 2008'e kadar sadece bir defa toplandıklarını vurgulayarak şunları kaydetmektedir.

Etik kurul olarak bugüne kadar bir toplantı yaptık, bir arkadaş için bir ihtar cezası verdik sadece. Onun dışında bir şey yapmadık. Ancak olay olursa toplanırız. Sadece şikâyet üzerine toplanıyoruz. Bu kurulun oturup bütün gazeteleri tarayıp böyle bir durum var mı diye kontrol edecek hali yok.

Türkiye Spor Yazarları Derneği'nin 1996 yılında yaptığı "Futbol, Olimpizm ve Mesleki Dayanışma Semineri" sonuç bildirgesinde spor gazetecilerinin daha iyi düzeyde olabilmesi için mesleki bir örgüt olarak bir takım önlemler alınması gerektiği ifade edilmiştir.

Birbirimizi denetleyeceğiz. Olumsuz davranışlarımızı düzeltebilmek, olumlu yanlarımızı geliştirebilmek için birbirimizi uyaracağız. Meslek içi eğitime büyük önem vereceğiz. Üyelerimizin spor gazeteciliği ile ilgili özgün çalışmalarına destek vereceğiz. Yabancı dil sorununun çözümü için gerekli olanakları hazırlayıp üyelerimizi teşvik edeceğiz. Oluşturduğumuz TSYD meslek ilkeleri ile yanlış habere, asılsız habere ve hakaret niteliği taşıyan yazı ve programlara imzasını koyanları kendi bünyemizde denetleyeceğiz. (TSYD Aylık Bülteni, 1999: 3-4.)

Dayanışma toplantılarında alınan kararların ne kadar uygulamaya konulduğu, spor gazetecileri tarafından ne kadar önemsendiğiyle ilgili iyimser bir yaklaşımda bulunmak mümkün değildir. Türkiye Spor Yazarları Derneği yöneticisi K2, dernek olarak olumsuzları düzeltmek için yeterli yaptırım gücüne sahip olmadıklarını şöyle belirtmektedir.

TSYD Disiplin Kurulu'na konular geldiğinde kişinin savunmasını istiyoruz. Ya 6 ay geçici uzaklaştırma ya da dernekten çıkarılma cezası verilebiliyor. Dernek üyesi olanlara bu yaptırım uygulanıyor tabi, üye olmayanlara yapılacak bir şey yok. Patron veriyor bilet paralarını gidip tribünden seyrediyorlar.

K6, meslek içinde bir özdenetim mekanizmasının kurulmasının gerekliliğinin-

den bahsetmektedir.

TSYD’nin çok fazla bir etkinliği yok. Meslek içinde her gazete veya televizyon kendi çalışanlarını kontrol edecek bir sistemin kurulmasını sağlayabilir. Bazı gazetelerde spor dışındaki sayfalarda ombudsmanlar var. Niye spor sayfaları için de olmasın?

3. Sonuç ve Öneriler

Spor, dünyada olduğu gibi Türkiye’de de geniş kitleler tarafından büyük ilgi görmekte ve bunun sonucu olarak yazılı ve görsel medyanın vazgeçilmez haber konularından biri olarak yerini korumaktadır. Aynı bir medya alanı olarak değerlendirilse de genel anlamda medyanın diğer kollarında görülen etik sorunlar, spor medyasını da kuşatmaktadır. Genel sorunlara sporun yapısından kaynaklanan özel sorunların da eklenmesiyle spor medyası, genel medya içinde ihlallerin en fazla yaşandığı alanlardan biri konumuna gelmektedir. Spor medyasının yayın anlayışı, bugüne kadar toplumda spora ilgi duyan kitlelerin ortak karakteristiğinin genç ve düşük eğitim düzeyi olduğu gerçeğinden hareketle belirlenmektedir. Türkiye’de spor medyasının çok fotoğraflı, az yazılı, bol renkli, okuyucuyu yormayan, hitap edilen kitlenin diliyle zaman zaman argo ifadelerin kullanılmasından çekinilmeyen ortamında, etik ilkelerin çok fazla dikkate alınmadığı bir gerçekliktir.

Araştırmaya dâhil edilen spor yazarlarının görüşlerine göre, Türkiye’deki spor medyasında en çok ihlal edilen etik ilkelerin başında, gerçek dışı haberler gelmektedir. Özellikle futbolcuların transfer dönemlerinde girilen haber yarışında transferi olan yerli yabancı çoğu futbolcunun başka kulüplerle anlaştığı yolunda haberler çıkmaktadır. Bunların bir kısmının ücret arttırma düşüncesindeki futbolcu ve menajerler ile hedef şaşırtmak isteyen kulüp yöneticilerinin manipülasyonu ile yapıldığı bilinmektedir. Bu noktada spor medyasının karmaşık bir ilişkiler yumağında çoğunluğu taraftar olan okuyucularını memnun etmek kaygısıyla bu tip haberlere öncelik verdiği söylenebilir. Bunun dışında spor medyasına futbolculuktan gelenlerin yorumlarını kulüp renkleriyle taraflı bir şekilde yapmaları etik bir yaklaşım olarak değerlendirilemez. Toplumun en fazla ilgi gösterdiği spor branşı olan futbolun diğer spor branşlarını gölgede bırakır nitelikteki hegemonyası, zaman zaman futbol dışındaki branşlarla ilgilenen sporseverlerin tepkisine neden olmaktadır. Yine spor medyasının üç büyük kulübe indirgenmiş ortamında kulüp yöneticisi-spor gazetecisi ilişkilerinin nadir de olsa gereğinden fazla yakınlaşıp çıkar sağlama noktasına ulaşabileceğine yönelik söylemler yoğunluktadır. Spor yazarlarının mesleklerini yerine getirirken farklı alanlardan maddî çıkar sağlamaları iddiası da ispatlanmamış ama söylentisi fazla olan bir konudur. Etik dışı olarak değerlendirilebilecek konulardan biri de spor medyasının dönem dönem sporda şiddeti özendirici şekilde yayın yapmasıdır. Bunda sorumsuz demeçler veren kulüp yöneticileri ve spor adamlarının rolünü göz ardı etmemek gerekmektedir. Medyadan, taraftar kitlelerini kışkırtıcı nitelikteki mesajları iletmemesi beklenebilir ancak habercilik yarışında bunun ne kadar uygulanabileceği konusu tartışmalıdır. Yakın dönemde çıkarılan şiddetle ilgili

kanun medyaya da sorumluluklar yüklemektedir ancak bu kanunun daha uygulanabilir düzenlemelere ihtiyacı olduğu bir gerçektir. Etik boyutta istenmeyen davranışlardan biri de gazetecilerin kişileri küçük düşürücü veya hakaret unsuru taşıyan ifadeler kullanmasıdır. Ne amaçla olursa olsun eleştiri sınırlarını aşan ve hakarete varan sözler, haber kaynakları tarafından dile getirilse dahi editörler tarafından süzgeçten geçirilmelidir.

Etik kodların ihlalleri, yalnızca basına olan güveni zedelemekle kalmamakta, spor alanına da zarar vermektedir. Etik ihlallere karşılık Türkiye Spor Yazarları Derneği'nin spor müsabakalarına akredite yapmamakla sınırlı olan yaptırım gücünün artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Medya kuruluşlarının birçoğunun uyma taahhüdünde bulunduğu "Basın Meslek İlkeleri", spor medyası özeline uyarlanarak ve alana uygun olarak geliştirilebilir. Bu ilkeler Türkiye Spor Yazarları Derneği'nin öncülüğünde bir ortak etik kodu şeklinde yayınlanabilir ve tüm medya kuruluşlarının bu ortak ilkelere uyması için çağrı yapılabilir.

Hiçbir yasal düzenlemenin tam ve gerçek anlamıyla medyada etik duyarlılığı sağlayamadığı bilinmektedir. Çok kapsamlı ve ayrıntılı yasal düzenleme medya profesyonellerinin uygulamaları üzerinde olumsuz yarattığı gözlenmektedir. Konulan yasaklar ve sınırlamalar karşısında medya profesyonelleri etik ilkeleri içselleştirerek uygulamak yerine, önlerindeki yasal engellerden sıyrılabilmek için yolları aramaktadır (Çaplı 2002: 211). Ahlaksal davranışta bulunan kişinin irade özgürlüğü, davranışın temelini oluşturan ve etik açıdan değer kazanmasını sağlayan en önemli öğedir.

Spor medyası için etik ilkeler konulup meslek mensuplarının uyması istenebileceği gibi, medyanın kendisini denetleyebileceği bir otokontrol sisteminin geliştirilmesi önerilebilir. Bu kapsamda bir ombudsmanlık sisteminin getirilmesi de birçok olumsuzluğun kaynağında giderilmesi açısından yarar sağlayabilir. Kamu denetçisi anlamına gelen ombudsmanlık uygulaması medyada da görülmektedir. Sütunlarında hedef kitle ile gazete arasında iletişim kurup, yayın organına yönelik eleştirileri ve okuyucu şikâyetlerini dile getirmektedir. Türkiye'de yazılı basında yakın dönemde ombudsman sıfatıyla gazetede okur taleplerini dile getiren kişiler görev almıştır. Ancak spor medyasında böyle bir uygulama bulunmamaktadır. Türkiye'de de spor medyasında kuruluş bazında veya Türkiye Spor Yazarları Derneği bünyesinde görev alacak ombudsmanlar, okuyucudan veya haber kaynaklarında gelen şikâyetleri medya yönetimine aktarma işlevini de yerine getirerek öz denetim unsuru olacaktır. Bu bağlamda bir sivil toplum örgütü olarak Türkiye Spor Yazarları Derneği'nin de daha etkin bir fonksiyon üstlenmesi de sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Alemdar, Zeynep (1990). **Oyunun Kuralı**. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Bertrand, Jean - Claude (2004). **Medya Etiği**. Ankara: Özkan Matbaacılık.
- Çaplı, Bülent (2002). **Medya ve Etik**. Ankara: İmge Kitabevi.
- Ersen, Cemal (2009) "*Spor öldü, yaşasın futbol.*" **Milliyet**. 15.8.2009: 32
- Garrison, Bruce and Michael Salwen (1989). "*Professional Orientations of Sports Journalists: A Study of Associated Press Sports Editors*" **Newspaper Research Journal**: (EBSCO), ss. 77-84.
- Gürses, Faik (2009). "*Dikkat, spor medyası da yanabilir.*" <http://www.tsyd.org.tr/haberdetay.asp>, 11.12.2009.
- Hardin, Marie (2005). "*Stopped at the Gate: Women’s Sport, ‘Reader Interest’, And Decision Making by Editors*", **J&MC Quarterly**, Vol. 82, No: 1, Spring 2005, ss. 62-77 (EBSCO).
- Harris, Nigel (1998). "*Gazeteciler için davranış kodları*" (Editörler: Belsey, Andrew ve Ruth Chadwick) **Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar** (Çeviren: Nurçay Türkoğlu), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Nichols, William v.d. (2002). **Media Relations in Sport. Sport Management Library**. Morgantown: Fitness Information Technology Inc.
- Özgen, Murat (1998). **Kurumsal, Kuramsal ve Tarihsel Açından Gazetecinin Etik Kimliği**, İstanbul: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları
- Özgen, Murat (2004). **Türkiye’de Basının Gelişimi ve Sorunları**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Özmaden, Murat (2006). "*Futbol Seyircilerine Göre Spor Medyasına İlişkin Davranışların Seyirci Saldırganlığı Üzerine Etkileri*", **9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi**, Muğla, ss. 764-768.
- Uzun, Ruhdan (2004). "*Türkiye’de Spor Basınının Etik Anlayışı*", **İletişim**. Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 19.

Uluç, Hıncal (2007). "Gazete hayal satar mı?" **Sabah**. 08.02.2007:14

Pieper, Annemarie (1999). **Etiğe Giriş**. (Çev: Veysel Atayman-Gönül Sezer)
İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Tanrikulu, Altan (2006). "Yalancı basın" **Hürriyet**. 3.2.2006: 24

Medyatlet (1999). **Türkiye Spor Yazarları Derneği Aylık Bülteni** s. 3-4

Wulfemeyer, Tim (1985). "Ethics in Sport Journalism: Tightening Up the Code",
Journal of Mass Media Ethics, Vol. 1, No. 1, (EBSCO), ss. 57-67.